

Скасування Господарського кодексу України: аналіз Закону №6013 та його наслідків для правничої системи

Вступ

Березень 2025 – Ухвалення Верховною Радою України Закону України №6013 “Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об’єднань у перехідний період” (далі - “Закон”) є засадничою реформою приватного права України. Закон не лише ліквідує Господарський кодекс України (далі - ГКУ), що діяв з 2004 року, але й ініціює ґрунтовну перебудову системи правничого регулювання економічних відносин в країні.

Аналізуючи ключові аспекти реформи, варто враховувати як її правові наслідки, так і практичні виклики для суб’єктів господарювання, особливо в контексті гармонізації з європейськими стандартами правового регулювання приватноправових відносин.

Закон інкорпорує найбільш потрібні норми скасованого ГКУ та забезпечує їхнє застосування на всю тривалість перехідного періоду (три роки), запроваджує пов’язані зміни до чинного законодавства України, та покладає певні обов’язки на суб’єктів права з приведення своєї господарської діяльності у відповідність до норм Закону.

Зміст

[Вступ](#)

[I. Інкорпоровані норми ГКУ](#)

[II. Системні зміни в законодавстві України](#)

[III. Обов'язкові дії для суб'єктів права](#)

[IV. Концептуальні зрушення в комерційному праві](#)

[V. Вплив на окремі галузі економіки](#)

[VI. Перехідний період: виклики та стратегії адаптації](#)

[Висновки](#)

[Контакти](#)

I. Інкорпоровані норми ГКУ

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ БАЗОВИХ ІНСТИТУТІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Закон здійснює селективне перенесення окремих положень ГКУ до Цивільного кодексу України (ЦКУ) та спеціальних законів. Зокрема, збережено норми, що стосуються:

Корпоративних відносин – норми, що регулюють інститути акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю повністю інтегровано до ЦКУ з урахуванням європейських директив про корпоративне управління.

Банкрутства – процедурні аспекти ліквідації неплатоспроможних підприємств уніфіковано в Кодексі України з Процедур Банкрутства.

Договірних зобов'язань – положення про господарські договори інкорпоровані до розділу ЦКУ Зобов'язальне Право з уточненням спеціальних умов для комерційних відносин між юридичними особами.

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ РЕЖИМИ РЕГУЛЮВАННЯ

Окремий блок норм ГКУ, що стосується:

- Державних закупівель,
- Концесійних угод, та
- Природних монополій

перейшов до відповідних галузевих законів. Наприклад, правила участі державних підприємств у публічних торгах тепер регулюються Законом “Про публічні закупівлі”.

II. Системні зміни в законодавстві України

МОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

1. Нова класифікація юридичних осіб – скасовано розрізнення на приватні, державні та комунальні підприємства. Замість цього введено єдині організаційно-правові форми: ТОВ, АТ та некомерційні товариства.

2. Реформа права власності – специфічні речові права господарського відання та оперативного управління замінені на:

- Узуфрукт державного/комунального майна (встановлюється на будь-які види рухомого або нерухомого майна (крім земельних ділянок), що перебуває у власності держави / територіальної громади, строком на п'ять років або безстроково); та
- Право відання державним майном (може належати виключно оператору системи передачі електричної енергії, оператору газотранспортної системи або оператору газосховищ),

що потягло за собою внесення змін до 15 законів, включно із Земельним Кодексом України.

ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ТА ПРАВА НА ЗЕМЛЮ

Закон змінює правовий режим земельних ділянок, що належать державним та комунальним підприємствам на праві постійного користування. Після реорганізації державних та комунальних підприємств їх право постійного користування припиняється, і відповідні земельні ділянки, за зверненням правонаступників (ТОВ чи АТ) передаються в оренду.

Строк оренди земельних ділянок становить:

- 5 років – для ТОВ та АТ, частка в статутному капіталі яких належить територіальній громаді;
- 50 років – для ТОВ та АТ, частка в статутному капіталі яких належить державі.

Мінімальна орендна плата щодо земель сільськогосподарського призначення у такому випадку встановлюється на рівні 12 % нормативної грошової оцінки земельної ділянки або одиниці площі ріллі по Автономній Республіці Крим або області.

ТОВ або АТ створені в результаті реорганізації державних та комунальних підприємств мають звернутись до державної адміністрації або органу місцевого самоврядування з клопотанням про передачу в оренду земельної ділянки протягом 1 року з дати їх державної реєстрації. У випадку невиконання цієї вимоги, право постійного користування на земельну ділянку припиняється на підставі рішення органу виконавчої влади або місцевого самоврядування із залишенням її у державній або комунальній власності, а земельна ділянка виставляється на земельні торги.

ПЕРЕГЛЯД СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКОНІВ

- Закон про Місцеве Самоврядування – виключено положення про створення комунальних підприємств, їх функції передано приватним операторам через застосування юридичного механізму концесії.
- Податковий Кодекс України – введено перехідні положення щодо оподаткування колишніх держпідприємств під час реорганізації.

III. Обов'язкові дії для суб'єктів права

ЗМІНА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ

Забороняється створювати нові юридичні особи в наступних організаційно-правових формах:

- державного комерційного підприємства, державного некомерційного підприємства, казенного підприємства
- комунального комерційного підприємства, комунального некомерційного підприємства
- спільного комунального підприємства
- приватного підприємства
- іноземного підприємства
- дочірнього підприємства
- підприємства об'єднання громадян (релігійної організації, профспілки)
- підприємства споживчої кооперації

ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1. Обов'язкове перетворення протягом 3 років у одну із наступних форм:

- Товариства з обмеженою відповідальністю (надалі – "ТОВ"),
- Акціонерного товариства (надалі – "АТ"),
- Некомерційного товариства.

З точки зору конкуренційного законодавства це може призвести до виникнення питань щодо визначення суб'єкта господарювання, зокрема в частині встановлення меж групи компаній. Кожен випадок буде потрібно розглядати індивідуально, з урахуванням роз'яснень та практики Антимонопольного комітету України.

2. Інвентаризація майна – до 1 січня 2026 року необхідно провести повний аудит активів із подальшим переоформленням прав.

3. Якщо суб'єкт управління державної власності:

- не прийняв рішення про перетворення або ліквідацію до 28 лютого 2026 року,
- не затвердив передавальний акт,
- не зареєстрував зміни щодо організаційно-правової форми до 28 серпня 2028 року,

Кабінет Міністрів України приймає рішення щодо передачі єдиного майнового комплексу державного підприємства до Фонду державного майна.

ДЛЯ ПРИВАТНОГО БІЗНЕСУ

Добровільна зміна статуту – приведення документів у відповідність із новими вимогами ЦКУ та Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" до 28 серпня 2028 року.

- Адаптація договірних практик – перегляд умов із урахуванням нових визначень господарських договорів у ЦКУ.

IV. Концептуальні зрушення в комерційному праві

ВІДМОВА ВІД ДУАЛІЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Ліквідація ГКУ завершує тривалу дискусію про подвійне регулювання економічних відносин. Відтепер чітко запроваджено:

- Єдиний цивільно-правовий режим – скасовано спеціальний статус господарських відносин.
- Принцип *lex specialis* – спеціальні закони (про банкрутство, концесії тощо) мають пріоритет над загальними нормами ЦКУ.

НОВІ РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

1. Інвестиційна привабливість – уніфікація корпоративного права знімає бар'єри для іноземних інвесторів.

2. Усунення корупційних загроз – обскурантизм специфічних речових прав "господарського відання" та "оперативного управління" створював ризики зловживань при управлінні держмайном та перепони для здійснення інвестиційної діяльності; ці речові права зберігаються на перехідний період і мають припинити своє існування із завершенням реформи державного сектора економіки.

3. Проблеми правозастосування – судова практика потребуватиме часу для формування єдиного підходу до нових норм. Перехідний період у три роки слугуватиме меті створення належної судової практики.

КОНСТИТУЦІЙНІ КОЛІЗІЇ

Ряд положень закону, зокрема:

- Заборона створювати державні підприємства,
- Обмеження організаційно-правових форм

можуть суперечити статтям 15, 37, 142 Конституції України, що гарантують економічну багатоманітність. Це створює передумови для подання конституційних подань до Конституційного Суду України.

V. Вплив на окремі галузі економіки

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ СЕКТОР

- Нові правила концесій – посилення гарантій для інвесторів у сфері ВДЕ.

ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР

- Усунення подвійного правового регулювання - зменшення кількості судових спорів, пов'язаних із фінансовою діяльністю, та покращення захисту прав кредиторів.

ІТ-ІНДУСТРІЯ

- Спрощення створення стартапів – єдині правила для ТОВ незалежно від форми власності.
- Інтелектуальна власність – посилення захисту прав через гармонізацію з Директивою ЕУ 2019/790.

VI. Перехідний період: виклики та стратегії адаптації

ОСНОВНІ ЕТАПИ РЕФОРМИ

1. 2025-2026 – масове перереєстрування держпідприємств із участю Фонду держмайна.
2. 2026-2028 – судова практика щодо тлумачення нових норм.
3. Після 2028 – повний перехід на нову систему регулювання.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

- Проведення правничого аудиту всіх договірних зобов'язань
- Оновлення статутних документів з урахуванням нових вимог ЦКУ
- Участь у тренінгах з нових корпоративних стандартів

Висновки

Прийняття Закону є однією з найґрунтовніших правничих реформ з часів незалежності України. Ця реформа запроваджує єдине нормативне поле регулювання всіх господарсько-правових відносин в державі на засадничих принципах цивілістики.

Незважаючи на це та на прогрес у гармонізації з європейським законодавством, реформа несе потенційні ризики через:

- Недосконалість перехідних положень
- Конституційні суперечності
- Відсутність механізмів компенсації збитків

Для мінімізації негативних наслідків необхідно:

1. Удосконалити механізми публічних консультацій з бізнесом
2. Розробити детальні методичні рекомендації
3. Забезпечити навчальні програми для суддів та юристів

Реалізація цих заходів дозволить надати додатковий потужний імпульс для завершення процесу осягнення приватноправових інститутів та механізмів правничої системи України.

Контакти

По більш детальну інформацію просимо звертатися до:

Олени Кучинської, керуючої партнерки, olena.kuchynska@kinstellar.com

Даніеля Білака, партнера, daniel.bilak@kinstellar.com

Анастасії Болховітиної, партнерки, anastasiya.bolkhovitina@kinstellar.com

Наталії Кіріченко, партнерки, natalia.kirichenko@kinstellar.com

Олександра Мартиненка, партнера, olexander.martinenko@kinstellar.com

Олега Матіуші, партнера, oleg.matiusha@kinstellar.com

Іллі Мучника, партнера, ilya.muchnyk@kinstellar.com

Юлії Ейсмонт, радниці, yulia.eismont@kinstellar.com

Максима Тесляра, радника, maksym.tesliar@kinstellar.com